

2 De omschrijving van voorbehouden handelingen¹

2.1 Problemen rond de omschrijving

In de praktijk blijkt veel onduidelijkheid te bestaan over de vraag wat nu precies onder de in de wet genoemde voorbehouden handelingen moet worden verstaan. Tegelijk met een standpuntbepaling inzake de toepassing van artikel 39 hebben veel organisaties de Raad lijsten doen toekomen met een overzicht van voorbehouden handelingen die door verschillende categorieën beroepsbeoefenaren worden verricht. Ook daarin komt tot uitdrukking dat niet altijd duidelijk is of een bepaalde handeling tot een voorbehouden handeling moet worden gerekend.

Om enkele voorbeelden te noemen: het instellen of wijzigen van de beademingsapparatuur, het toedienen van sondevoeding bij een reeds ingebrachte sonde, het verwijderen van een centraal veneuze druk catheter, het verwijderen van een Swann Ganz catheter, het toedienen van zuurstof, het inbrengen en verwijderen van een infuus, het afzuigen van slijm via een tracheacanule en het intuberen.

Verder is de Raad gebleken dat in de praktijk veel gebruik wordt gemaakt van de uit 1982 en 1985 daterende zogenoemde VAR-rapporten.² Daarin is een opsomming gegeven van medisch technische handelingen die door verpleegkundigen veel worden verricht. De handelingen zijn voorzien van een code, code 1 t/m 4. Met de code wordt aangeduid welke handeling door welke (categorie van) verpleegkundigen kan worden uitgevoerd. Een aantal van in deze rapporten genoemde handelingen is niet aan te merken als voorbehouden handeling in de zin van de wet.

Het gevolg van die onduidelijkheid is dat iedere instelling/organisatie een eigen invulling gaat geven aan de voorbehouden handelingen. De neiging bestaat handelingen waaraan risico's verbonden zijn maar die in de wet niet als voorbehouden handelingen zijn benoemd toch onder een categorie van voorbehouden handelingen te brengen. Dit laatste is door de wetgever niet beoogd omdat daarmee de essentie van de wet, het vrijgeven van handelingen op het gebied van de geneeskunst, wordt doorkruist.³

In zijn Voorlichtingsadvies heeft de Raad al het probleem geschetst bij het formuleren van voorbehouden handelingen. Enerzijds gaat het om de omvang van de lijst van voorbehouden handelingen. Die heeft de wetgever beperkt willen houden om niet aan het principe van de wet te tornen. Anderzijds gaat het om de wens van precieze, juridisch sluitende formuleringen waaruit blijkt wat voorbehouden wordt. Ook tijdens de parlementaire behandeling is dit probleem uitvoerig besproken. Pragmatische overwegingen hebben mede de lijst van voorbehouden handelingen bepaald.⁴ De nu in de wet opgenomen voorbehouden handelingen en de toelichtende parlementaire stukken dienen dan ook inzicht te bieden in wat de wetgever voor ogen heeft gestaan bij het benoemen van de voorbehouden handelingen.

In dit verband hecht de Raad er aan reeds hier te benadrukken dat indien het gaat om handelingen in de beroepsuitoefening die geen voorbehouden handelingen zijn in de zin van de wet, en deze handelingen dus in wezen vrij zijn, toch telkens moet worden nagegaan of een beroepsbeoefenaar deskundig en bekwaam is om een handeling uit te voeren. Aan vele handelingen zijn immers risico's verbonden als ze ondeskundig worden uitgevoerd. Dit geldt zowel voor het geven van voedingsadviezen als voor de begeleiding van patiënten. De omschrijving van het deskundigheidsgebied van een categorie beroepsbeoefenaren geeft een aanwijzing voor de aanwezige deskundigheid bij beroepsbeoefenaren. Dit is van belang voor patiënten die immers moeten weten wat de deskundigheid van een bepaalde beroepsbeoefenaar is.

---

¹ Raad BIG. Voorbehouden handelingen. Advies over de toepassing van artikel 39 voor verpleegkundigen, mondhygiënist en radiologisch laboranten. Hoofdstuk 2. Uitgebracht aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Zoetermeer, juni 1995.

² Eerste interim-rapport van de commissie verantwoordelijkheid verpleegkundigen in algemene ziekenhuizen, augustus 1982, Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

Tweede rapport van de commissie verantwoordelijkheid verpleegkundigen in algemene ziekenhuizen, december 1985, Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

³ Zie onder meer de reactie van de toenmalige staatssecretaris op de adviezen van de Gezondheidsraad, Tweede Kamer, vergaderjaar 1991 - 1992, 45-2935.

⁴ Zie onder meer Tweede Kamer, vergaderjaar 1991 - 1992, 45-2934 e.v. en Tweede Kamer, vergaderjaar 1991 -1992, 19 522, nr.48, blz.11 e.v..

2.2 De omschrijvingen nader bekeken

Bij de voorbereiding van dit advies is voor elke van de in de wet genoemde categorie van voorbehouden handelingen nagegaan welke nadere omschrijving in de toelichtende stukken bij de wet duidelijkheid kan verschaffen.

De Raad constateert dat niet in alle gevallen duidelijk wordt uit de parlementaire behandeling wat nu precies onder een bepaalde categorie voorbehouden handelingen moet worden verstaan. De Raad wil dit met een paar voorbeelden verduidelijken: verloskundige handelingen, tandheelkundige handelingen, het verwijderen van hechtingen, het verwijderen van een perifeer infuus en het intuberen.

Verloskundige handelingen

Voor een nadere invulling van de categorie ‘verloskundige handelingen’ wordt in de toelichtende stukken verwezen naar artikel 15 e.v. van de Wet Uitoefening Geneeskunst. Bij nadere beschouwing daarvan blijkt het merendeel van de daarin genoemde handelingen te behoren tot een andere categorie van voorbehouden handelingen; b.v. het zetten van episiotomieën en hechtingen valt onder de categorie heelkundige handelingen. Ook hier doet zich een probleem voor bij het omschrijven van voorbehouden handelingen. Het begrip ‘verloskundige handelingen’ is ruim. Het uitwendig onderzoek van de zwangere ter bepaling van grootte en ligging van het kind is een verloskundige handeling. Het onderzoek zelf is een risicoloze handeling te noemen. Naar de mening van de Raad kan het niet de bedoeling van de wetgever zijn geweest alle verloskundige handelingen voor te behouden aan artsen en verloskundigen. Dit blijkt ook uit het gestelde in de Memorie van Toelichting. Opgemerkt wordt dat de amvb ex artikel 31, waarin handelingen moeten worden omschreven die tot het deskundigheidsgebied van de verloskundige behoren, wellicht mogelijkheid biedt het onderscheid te maken tussen voorbehouden verloskundige handelingen en andere handelingen die tot het deskundigheidsgebied van de verloskundige worden gerekend.⁵ De omschrijving van verloskundige handelingen in de parlementaire stukken biedt daarvoor echter weinig houvast.

Op grond van een eerste gedachtebepaling over het onderscheid voorbehouden verloskundige handelingen (voor zover ze niet reeds onder een andere categorie vallen) en andere handelingen op het terrein van de verloskunde heeft de Raad de indruk dat voorbehouden verloskundige handelingen beperkt zullen zijn. De Raad acht in ieder geval een aanscherping nodig van de omschrijving van voorbehouden verloskundige handelingen en wellicht ook een nadere precisering van deze handelingen. Omdat een nadere uitwerking binnen de gestelde adviestermin niet haalbaar is en deze problematiek geen gevolgen heeft voor de te beantwoorden vragen in dit advies zal de Raad hier op een later tijdstip op terugkomen.

Tandheelkundige handelingen

Ook het begrip ‘tandheelkundige handelingen’ is ruim. In de wet worden deze handelingen niet als aparte categorie voorbehouden handelingen genoemd. Dat is ook niet nodig omdat deze handelingen voor een deel onder de omschrijving van heelkundige handelingen vallen. Onder heelkundige handelingen verstaat de wetgever handelingen, liggende op het gebied van de geneeskunst, waarbij de samenhang der lichaamsweefsels wordt verstoord en deze zich niet direct herstelt. Met weefsel bedoelt de wetgever een samenhangend geheel van gelijksoortige cellen waaruit de delen der organismen zijn samengesteld. Het is dan duidelijk dat het trekken van een kies als een heelkundige handeling moet worden beschouwd. Daarnaast zijn er tandheelkundige handelingen die niet tot een categorie voorbehouden handelingen kunnen worden gerekend, b.v. het aanbrengen van fluor op tanden en het aanmeten van een prothese.

Het verwijderen van hechtingen en het verwijderen van een perifeer infuus

In de praktijk wordt het verwijderen van hechtingen en het verwijderen van een perifeer infuus als een voorbehouden (heelkundige) handeling aangemerkt. Naar de mening van de Raad echter kan niet gezegd worden dat deze passen binnen de omschrijving van heelkundige handelingen. De handelingen hebben niet tot gevolg dat de samenhang der lichaamsweefsels wordt verstoord. Belangrijker bij deze handelingen is de vraag wanneer de hechtingen of het infuus verwijderd moeten worden. Aangezien de handelingen voortvloeien uit het medisch behandelplan is het de arts c.q. de verloskundige die bepaalt op welk tijdstip in de behandeling

---

⁵ Zie ook Tweede Kamer, vergaderjaar 1985 - 1986, 19 522, nr. 3, blz. 47 en 48.

deze handelingen verricht dienen te worden.

Intuberen

Het intuberen van een patiënt wordt in de wet niet als een aparte voorbehouden handeling genoemd. Met het tracheaal intuberen via de mond-keelholte wordt een holle buis ingebracht in de luchtpijp. Dit past binnen de omschrijving van endoscopieën zoals gegeven door de wetgever: met behulp van instrumenten binnendringen in lichaamsholten. Onder die omschrijving vallen echter ook catheterisaties. Die zijn als aparte categorie genoemd waarbij uit de gegeven voorbeelden blijkt dat de wetgever vooral heeft gedacht aan het afvloeien van lichaamsvocht of het inbrengen van stoffen bij catheterisaties.

De volgende omschrijving van endoscopieën biedt naar de mening van de Raad meer houvast: 'het inbrengen van een optisch instrument in een bestaande lichaamsholte, gevuld of ongevuld, met het doel de lichaamsholte te onderzoeken zonder dat daarbij de samenhang der weefsels verstoord hoeft te worden'. De Raad meent dan ook dat het intuberen gerekend moet worden tot de categorie catheterisaties. Intubatie is immers bedoeld om lucht (of een ander gas) in de luchtwegen in te brengen.⁶

Conclusie

De conclusie van de Raad is dat de in de parlementaire toelichtende stukken gegeven omschrijvingen een redelijk houvast bieden bij het beantwoorden van de vraag of een bepaalde handeling moet worden gerekend tot een categorie voorbehouden handelingen. Voor sommige categorieën is naar de mening van de Raad echter wel een aanscherping van de omschrijving gewenst. Het kan het veld behulpzaam zijn bij het beantwoorden van de vraag of sprake is van een voorbehouden handelingen en zo ja tot welke categorie de handeling behoort. Van belang is voorts in gedachten te houden dat het bij de voorbehouden handelingen gaat om handelingen in het kader van de individuele gezondheidszorg. Dan wordt duidelijk dat tatoeage, voor zover niet met een geneeskundig doel, niet onder de heelkundige handelingen valt.

2.3 Een nadere precisering

Ten behoeve van de in de praktijk zo gewenste duidelijkheid heeft de Raad het hierboven beschreven vraagstuk verder in kaart gebracht. Het heeft geresulteerd in bijlage IV waarin per categorie voorbehouden handelingen (voor zover relevant voor deze adviesaanvraag) een nadere precisering wordt gegeven. De Raad heeft niet de pretentie een allesomvattend en definitief overzicht te presenteren. Dat is alleen al niet mogelijk omdat een nadere opsomming van heelkundige handelingen een omvangrijk boekwerk zou opleveren. De ontwikkelingen staan bovendien niet stil en er zullen dan ook nieuwe vragen ontstaan, bijvoorbeeld als gevolg van de introductie van nieuwe behandelmethoden.

Uit de voorgaande paragraaf blijkt al dat aan het onderscheid tussen voorbehouden handeling en geen voorbehouden handeling inschattingen over risico's ten grondslag liggen en pragmatische overwegingen mede de lijst van voorbehouden handelingen in de wet hebben bepaald. De Raad heeft zich bij het opstellen van de bijlage eveneens laten leiden door pragmatische overwegingen. Om die reden beschouwt de Raad het verwijderen van een perifeer infuus niet als een voorbehouden handeling maar het verwijderen van een subclaviacatheter wel, hoewel ook hier wellicht betoogd zou kunnen worden dat daarbij de samenhang der weefsels niet wordt verstoord.

De toegezonden lijsten, de VAR-rapporten en veel voorkomende vragen⁷ hierover zijn bij het opstellen van de bijlage het uitgangspunt geweest.

---

⁶ De omschrijvingen zijn ontleend aan: Pinkhof-Hilfman Geneeskundig woordenboek, 9e herziene uitgave, H.J.E. van Everdingen, N.S. Klazinga en J. Pols., Uitg. Bohn Stafleu & Van Loghum, Houten/Zaventem 1992, ISBN 9031312169.

⁷ Zie ook het onderzoek van mw. E.J. Kerkhoff. Voorbehouden handelingen, Onderzoek naar de omschrijving van de voorbehouden handelingen zoals de wetgever en het veld deze hanteren. Het onderzoek is verricht in het kader van een afstudeerproject aan de Faculteit der Gezondheidswetenschappen, afstudeerrichting Verplegingswetenschap, aan de Rijksuniversiteit Limburg.